

Андрэй Лазар

ТАВАРЫСТВА КНІГАЛЮБАЎ

www.таварыства-кнігалюбаў.бел

Для абмежаванага карыстання

Мінск
«РЕГИСТР»
2016

УДК 821.161.3-31
ББК 84 (4Бел)-44
Л17

Л17 Лазар, А.
Таварыства кнігалюбаў : раман / Андрэй Лазар. —
Мінск : Регистр, 2016. — 176 с.

ISBN 978-985-7097-38-8.

«Таварыства кнігалюбаў» — гэта не проста незвычайная гісторыя, а раман-рэбус, у якім сплялося вельмі шмат: дэтэктыўны сюжэт, таямнічыя героі, глыбіня падтэкстаў... Чытач, нібы даследчык, крок за крокам ідзе пакручастай сюжэтнай сцяжынкай, сустракаючы на ёй шмат цікавага. Літаратура пра літаратуру — гэта неверагодна захапляльна. Не верыце? Разгарніце кнігу і пераканайцеся самі...

УДК 821.161.3-31
ББК 84(4Бел)-44

ISBN 978-985-7097-38-8

© Лазар А., 2016
© Афармленне.
ТАА «Выдавецтва «Регистр», 2016

Прадмова ўкладальнікаў да шанюўных чытачоў

Само па сабе выданне, якое вы бачыце перад сабою, уяўляе збор асобных тэкставых дакументаў, якія змяшчаліся ў адной тэцы пад назвай «Таварыства кнігалюбаў». Дадзеная тэчка была знойдзена ў сакрэтным аддзеле адной старажытнай спецыяльнай установы, якая захоўвала разнастайныя матэрыялы для наступных пакаленняў з надзеяй, што прыйдзе час, калі падобныя рэчы дазваляць чытаць шырокай аўдыторыі.

Адназначна сказаць складана, што за гістарычныя помнікі перад намі. З першага погляду, гэта шараговыя дакументы, магчыма, пратаколы ці занатоўкі, з іншага — нечыя літаратурныя практыкаванні. Таксама названую тэчку можна расцаніць як працяг летапіснай традыцыі, карані якой варта бачыць ужо ў антычнасці. Нельга дакладна высветліць, у якія часы пісаліся прыведзеныя ніжэй тэксты, як іх ацаніць і колькі чалавек прыклалася да іх стварэння. Усё гэта патрабуе пільнага і грунтоўнага вывучэння. Відавочна адно: перад намі культурна-гістарычны помнік, які патрабуе шматбаковага даследавання, таму Міністэрства лічбавай інфармацыі

палічыла магчымым апублікаваць знойдзеныя тэксты ў сусветнай інфармацыйнай прасторы.

Тэчка «Таварыства кнігалюбаў» складаецца з двух раздзелаў: уласна тэксту «Таварыства-кнігалюбаў.бел» і дадатку з меншымі па аб'ёме матэрыяламі. Выданне разлічана ў першую чаргу на спецыялістаў у галіне гісторыі і літаратуры, аднак павінна быць цікавым і звычайнаму чытачу, які не абьякавы да мінуўшчыны як сваёй планеты, так і Сусвету.

Усе заўвагі, пажаданні, каментары, аналізы і інш. дасылаць на сайт Міністэрства лічбавай інфармацыі:

www.tavarystva-knigalubav.by

www.knigalub.by

Перадрукоўка без дазволу і спасылак на першакрыніцу недапушчальная.

Усе правы абароненыя.

ТАВАРЫСТВА – КНІГАЛЮБАЎ. БЕЛ

Глава першая

Дзіўныя весці, або Галоўная навіна

Перад бібліятэкай стаяла шмат народу. Я не скажу, што звычайна там бывае пуста, але столькі людзей у гэтым храме ведаў мне ніколі не даводзілася бачыць. Усё ж такі дзве тысячы сто нейкі там год на вуліцы. Можа падацца, што я перабольшваю, але не. Паверце, я ведаю, аб чым гавару, бо амаль штодня, нібы пад прымусам, хаджу ў самую аўтарытэтную бібліятэку горада... Чаму я туды цягаюся? Гэта іншае пытанне, ды і на яго ёсць адказ: мушу пісаць дысертацыю... Скажаць, што гэта мне не падабаецца, я не магу, але ў душы звіняць ціхія ноткі расчаравання ў сваіх марах: фінансаванне маёй сферы зніжаецца, а жорсткія тэрміны робяць працу прымусовай, што таксама не лепшы варыянт. У стагоддзе высокіх тэхналогій увесь час насіцца з папяровымі мастацкімі кніжкамі, напэўна, занадта рамантычна нават для мяне. Ды зараз пра іншае. Я зайшоў у будынак, падышоў да гардэроба і падаў верхняе адзенне. Са здзіўленнем заўважыў, што за мной вокамгненна ўзнікла чарга з дзесяці чалавек, а ўваходныя дзверы працягвалі ляпаць. «Дзівы-дзівосы!» — стрэліла

прэстыжную пасаду. Канкурэнцыя — і нічога асабістага, такія парадкі. Нават тэрмін абароны прызначылі. Але работа ў гэты дзень зусім не ішла: вакол натоўп і шум. Я скарыстаўся сваім становішчам і як адказны навуковец узяў патрэбную старую кнігу дадому. Адміністрацыя бібліятэкі ў сувязі з непрадбачанымі абставінамі прэтэнзій не выказала, тым больш я правераны чалавек. «Напэўна, заўтра ўсё супакоіцца», — хацелася верыць мне.

Я пашкандыбаў дахаты так павольна, што, напэўна, і смоўж абагнаў бы мяне. Нечаканыя падзеі затлумілі галаву, нічога не хацелася, таму настрою працаваць не было. Дома я паглядзеў фільм пад нумарам 100 са спісу найлепшых кінашэдэўраў XXI стагоддзя. Фільм быў настолькі цікавы, што я пад яго сумленна заснуў.

Назаўтра мяне з нейкага перапуду панесла праверыць, як справы ў храме ведаў. Чаго ж не зробіш, каб адкласці напісанне дысертацыі на заўтра.

Перад бібліятэкай мітусілася яшчэ большая, нават непраходная чарга. Над дзвярыма вісела вялізная аб'ява: «Уваход у бібліятэку — 10 умоўных адзінак за гадзіну». «Нічога сабе! Такого я не чакаў!» — эмоцыі ваявалі з розумам. Праз колькі хвілін на сваім мабільным прыстасаванні я прачытаў, што дырэктары бібліятэк «вымушаны ўвесці плату за карыстанне бібліятэкай у сувязі з наплывам наведвальнікаў і для паляпшэння іх абслугоўвання». Людзі ўпарта не разыходзіліся. Я зразумеў, што сёння папрацаваць у чытальнай зале не давядзецца. Праз Валянціну, знаёмага менеджара па прыбіранні пакояў, бо да астатніх супрацоўнікаў не мажліва было дабіцца, я даволі хутка зайшоў у бібліятэку праз службовы ўваход, дамовіўся аб падоўжаным тэрміне карыстання кнігай «П.Р.», а таксама ўзяў дадому такую-сякую літаратуру.

Пакуль мне неслі кнігі, я, як звычайна, пачаў у навуковай чытальнай зале гартаць слоўнік, які стаяў у вольным

завітала ў кожны дом. Некаторыя эксперты нават прагна-
завалі нашэсце турыстаў з нагоды «чэкавай ліхаманкі». Пакуль я ўсё гэта перачытаў, надышла ноч. Мой графік
работы над дысертацыяй падказваў, што я яго крыўджу
і не выконваю. Таму праз «не хачу» на стол былі-такі вы-
кладзены кнігі.

Я доўга глядзеў на «фаліянты» і змагаўся з жаданнем
пайсці спаць. І тут мне кінулася ў вочы, што кніга «П.Р.»
нядаўна была падклеена. Неверагодныя думкі ўлезлі
ў маю ачмураную навінамі галаву. А раптам там чэк? Яго
ж маглі схаваць не на старонках, а, як у старажытнасці,
у пераплёт. Як той вандал, я разрэзаў стары пераплёт уні-
кальнай кнігі. І знайшоў там... чэк. Стары чэк на прад'яў-
ляльніка на суму адзін мільярд умоўных адзінак! Я ледзь
не пасівеў.

Я хацеў адразу кінуцца ў банк, каму-небудзь патэлефа-
наваць, крычаць пра ўдачу на цэлы свет, але... Праз
хвілін пятнаццаць эйфарыя прайшла і на мяне напалі
высакародныя думкі. Я падумаў, што, калі зараз паведа-
міць каму-небудзь аб знаходцы, людзі зноў адвернуцца ад
бібліятэк, ад кніг, ад таго, што дорага душы і сэрцу, таго,
за што я ціха і без надзеі на перамогу змагаўся палову
свайго жыцця. Вось гэтая ўзнёслая і нікому не патрэбная
сентыментальнасць ці натхнёнасць прымусіла мяне не
паказваць чэк нікому. Хаця б тры дні... А ўпартасці і сілы
волі там, дзе яе выяўляць не абавязкова, мне заўсёды ха-
пала.

...Праз тры дні я сядзеў дома і разважаў, што рабіць
далей. Дысертацыя сумна паглядала на мяне і амаль што
плакала. Думкамі апанаваў чэк, мроілася пра маю ролю
ў свеце, наляталі развагі пра лёс, фантастычныя планы
і шмат чаго яшчэ. І толькі цяпер мяне нешта насцярожы-
ла ў чэку. Ён быў нейкі стараваты з выгляду, але астатнія

згадзіўся. Яе настойлівасць, ды і сама яна, заварожвалі. Гэта трэба прызнаць нават з навуковага боку. Але ж выпаў, як гаворыцца, не той момант. Я папрасіў яе зайсці пазней. Акурат па абедзе я выйшаў з хаты, каб рушыць у банк. Незнаёмец, які трэці дзень з васьмі раніцы да дзевяці вечара сядзеў разам з камп'ютарам пад маім акном, паглядаеў на мяне са здзіўленнем, устаў і нібыта пакрочыў па справах. А пераходзячы дарогу, я напаткаў яе, маю калегу. Яна ішла да мяне.

— Прывітанне, Усяслаў! — павіталася яна. — Як справы?

— Прывітанне! Справы добра! — бадзёра, на мой погляд, сказаў я. — А ў цябе?

— І ў мяне добра. Я хацела з табой пагаварыць. Але па тэлефоне нязручна было. Давай сядзем дзе-небудзь у парку.

— Давай!

Мы завярнулі ў парк, знайшлі вольную лаву, на якой ніхто не мог нас пачуць. У глыбіні душы я чакаў амаль інтымную размову, што было ўпершыню за час нашых стасункаў, ды справа пайшла крыху ў іншым кірунку. Не скажу, што гэтая калега мне зусім не падабалася. Нават цалкам наадварот, але годным яе я сябе ніколі не адчуваў, не расцэньваў і лічыў, што навука павінна быць на першым месцы. Я не дазваляў сабе пачуццяў, бо гэта бывае небяспечна.

— Ведаеш, — пачала яна, — ты мне заўсёды падабаўся. Я даўно хацела табе прызнацца, але неяк не выпадала. Але цягнуць няма куды. Нічога зараз не кажы, проста паслухай і вырашы для сябе ўсё. Учора да мяне прыходзілі невядомыя людзі і распытвалі пра цябе, твае заняткі, якімі бібліятэкамі ты карыстаешся. Я хацела цябе папярэдзіць. Калі што-небудзь зрабілася, скажы мне. Я гатовая для цябе на ўсё!

Гэтыя словы мяне здзівілі і ўзрадавалі, з аднаго боку, ды напужалі з іншага. Я вырашыў заняць нейтральную

і ў якім, напэўна, застануся назаўсёды. Менавіта мой горад хавае столькі таямніц, гісторый і чутак, што яму пазайздросцяць нават самыя містычныя месцы свету. Аднак легенды і паданні — гэта адно, а вось схаваныя за імі рэчы часта аказваюцца яшчэ больш дзіўнымі і незвычайнымі. Але пра ўсё па парадку.

Я з’явіўся на свет якраз у той год, калі адбыўся Першы гарадскі сход. І як многія мае аднагодкі, займеў летапіснае імя. Кажуць, што падчас майго нараджэння адбывалася сонечнае зацменне, але пераправяраць падобныя байкі я не наважыўся, таму за што купіў — за тое прадаю. Калі хто-небудзь засумняваецца ў зацменні, можаце смела правесці даследаванні і вызначыць сапраўдныя гістарычныя факты. Толькі потым раскажыце мне ці ўпішыце ў мае ўспаміны. Мне ж сёння нашмат цікавей чалавечая памяць, вусная гісторыя, якая і памыляецца, і расказвае адначасова, як людзі запамнілі сваю эпоху.

Я рос у сям’і галоўнага банкіра горада, выдатна вучыўся: абавязковыя прадметы за курс школы былі здадзеныя на найвышэйшы бал. Усе на нашай вуліцы, а гэта былі ў асноўным паважаныя людзі горада, казалі бацькам, што з мяне выйдзе выдатны прадаўжальнік дынастыі. Але я не апраўдаў агульныя чаканні. Спачатку. Справа ў тым, што апроч энцыклапедыі і падручнікаў я з маленства захапіўся мастацкай літаратурай. Ніхто на гэта не запырэчыў, наадварот заахвочвалі, бо чытанне лічылася вельмі карысным для разумовага развіцця дзяцей. Аднак ніхто не чакаў, што я зайду так далёка і вырашу прысвяціць сваё жыццё той самай мастацкай літаратуры.

Напачатку, зусім малым хлопчыкам, я любіў паездкі за горад. Я бясконца назіраў за тым, што яшчэ называлася прыродай. За рознымі там казюркамі, дрэўца-

мі, травінкамі. Гэта прыносіла сапраўдную асалоду, я лавіў кожную хвілінку негарадскога наваколля. Потым пачаў прыслухоўвацца і да з’яў, якія адбываліся каля маёй хаты, стараўся асэнсаваць іх, адчуць, апісаць. І я зразумеў, што пад маімі нагамі неверагодны свет, які немагчыма раз і назаўсёды адкрыць і вывучыць. Можна толькі паспрабаваць. І я спрабаваў і запісваў свае спробы. Затым мне захачелася пачытаць кнігі з бібліятэкі майго прадзеда. Той меў за хобі збіранне старажытнай літаратуры і за сваё жыццё сабраў агромністую бібліятэку. Мой шаноўны продак нават склаў спіс абавязковых кніг для членаў яго сям’і. Я ў тым спісе і захрас. Пасля такой літаратурнай адукацыі я напісаў некалькі вершаў і апавяданне. Мяне ўхвалілі, а апавяданне надрукавалі ў спецыяльнай дзіцячай газеце. Я быў на сёмым небе ад шчасця, няхай недзе глыбока ў душы і здагадваўся, што прозвішча бацькі ў гэтай справе вельмі дапамагло. Пасля першага трымфу я вырашыў стаць літаратурным дзеячам. І рапэнне было бескампрамісным. Літаратурная праца захпіла мяне.

Я вельмі любіў сваіх бацькоў. Іх, канешне ж, непрыемна ўразіла маё жаданне пайсці вучыцца не на самую перспектыўную спецыяльнасць, таму тата і мама казалі, што будуць сур’ёзна размаўляць са мною, калі я адумаюся. Праўда, забараняць паступаць на літаратуру ва ўніверсітэт не наважыліся. Верагодна, тата вырашыў, што я хутка сам кіну недарэчную авантуру, перарасту. І тут яму трэба аддаць належнае і сказаць дзякуй.

Ва ўніверсітэт я паступіў даволі лёгка, бо экзамены былі здадзеныя на высокі бал. Пачалося студэнцкае жыццё, але пра гэта пазней. Зараз жа дазвольце крыху распавесці пра родны горад, занатаваць яго такім, якім ён адбіўся ў маёй памяці.

Горад майго дзяцінства і юнацтва быў сярэднім па памеры. У ім расло даволі шмат дрэў, у ім заўсёды было чыста і прыгожа. Старыя будынкi перапляталіся з новай архітэктурай. У тэхнічным плане горад М. амаль не адставаў ад сусветных тэндэнцый. Як і ўсе іншыя сусветныя гарады, М. меў самакіраванне, своеасаблівае Магдэбургскае права, як казалі б у сярэднявеччы. Вельмі шмат было і цікавых мясцін, пра якія вы прачытаеце ў Вялікай энцыклапедыі. Мне ж найбольш падабалася бібліятэка: і сам будынак, і кнігі ў ім, і рэчка, і веладарожка для аматараў рырытэтных ровараў. Таксама я любіў блукаць па парках, мроіць каля фантанаў, рабіць аб'ёмныя фатаграфіі помнікаў, асабліва пісьменнікам Я. К., Я. К., М. Б., М. Г., В. Б. і многім іншым.

У горадзе заўсёды адчуваліся спакой і парадак, якія ўсталяваліся ў год майго нараджэння пасля Першага гарадскога сходу, калі ўсе зацікаўленыя колы горада раз і назаўсёды дамовіліся, падзялілі сферы ўплыву і замацавалі правілы «гульні». Атрымалася, што ніхто нікому не перашкаджаў, ніхто ні з кім не змагаўся і ўсё спакойна квітнела. Мэр, які выбіраўся раз на чатыры гады шляхам латарэі сярод дванаццаці галоўных кіраўнікоў горада, выдатна парадкаваў гарадскія справы.

Скажу некалькі слоў і пра гісторыю. Горад М. узгадваецца з летапісных часоў. Ён развіваўся, як і іншыя гарады, а ў ХХІ стагоддзі стаў пашырацца і актыўна ўбіраць у свой склад іншыя населеныя пункты. Так утварыўся сапраўдны горад-поліс, нават мегаполіс, са сваімі парадкамі і ладам жыцця. Але тое была сусветная тэндэнцыя, і пра гэта вы таксама пачытаеце ў энцыклапедыі ці падручніку...

*

Паводле аўтарытэтных даследаванняў згаданае зацменне не было бачнае ў нашым горадзе.